

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

a Kolozsvári és Temesvári ügyvédi kamarák hivatalos közlönye.

SZERKESZTŐI IRODA:

üllői-út 1. sz., III. emelet.

MEGJELEN MINDEN PÉNTEKEN.

KIADÓ-HIVATAL:

egyetem-utca 4-ik szám.

Előfizetési díj: fél évre ... 6 frt
negyedévre ... 3 . A megrendelések a kiadó-hivatalhoz intézendők. — A kéziratok bérmentve a szerkesztőhöz.

TARTALOM: A kereskedelmi jog egysége a magyar korona területén, különös vonatkozással a német birodalmi keresk. főtörvényszékre. Dr. Nagy Ferencz urtól. — Örökösödési jogunk törvényhozási szabályozásához. Teleszky István urtól. — Törvénykezési szemle. Egy párbaj-bűnügyben tartott védbeszéd. Radenich János urtól.

MELLÉKLET: Curiai határozatok.

A keresked. jog egysége a magyar korona területén,

különös vonatkozással a német bir. ker. főtörvényszékre.

A kereskedelmi forgalom kosmopolitikus jellege szükségképen megköveteli azt, hogy azon jogviszonyok, melyek belőle fejlődnek, minden államban és minden nemzetnél lehetőleg egységes elvek szerint rendeztesse. Ezen követelmény hozta magával azt, hogy a kereskedők, midőn a kereskedelmi jog kodifikálva még nem volt, Európa kereskedelmi piacain egyforma és összhangzó szokásjogot létesítettek, s ennek tulajdonítandó, hogy jóllehet az egyes államok egymástól független törvényhozásai ezen jogi egységet csakhamar lerontották, a kereskedelmi jog kodifikációja mégis mindenütt bizonyos egységes és a kereskedelmi világban általánosan elismert vezérelvekből indult ki, s az egyes kereskedelmi jogviszonyokat és jogintézményeket sok tekintetben egyforma, nemzeti sajátosságoktól mentt szabályoknak veté alá. A kereskedelmi jog egységes alakulása utáni vágy szülte azon nagyjelentőségű tény, hogy a francia Code de commerce több államban elfogadtatván, azokban, részben változatlanul, még mai napig is érvényes, hogy továbbá jóformán valamennyi későbbben készült kereskedelmi törvény a Code de commerce intézkedésein alapul, minek igazolására elég legyen e helyütt az 1840-ik évi magyar törvényhozásra utalni. Hasonlóképen a német államok kereskedelmi forgalma csak úgy nyerhetett gazdasági egységének biztos alapot, ha a kereskedelmi jog kibontakozik a partikularismus bekőiből s közös, egységes törvényhozásra vezettetik vissza, a mint ez az általános német váltórendszabály és a német kereskedelmi törvénykönyv megalkotása által tényleg be is következett. — A kereskedelmi jog egységének szüksége indította Ausztriát arra, hogy a német kodifikáció munkálataiban

jóllehet, hogy a vámegyesület tagja nem volt — részt vegyen és annak eredményét változatlanul elfogadjon, s ugyanazon eszme volt oka annak, hogy Magyarország, tartózkodván attól, miszerint kereskedelmi jogát teljesen önálló és független módon rendezze, úgy a szűkebb értelemben vett kereskedelmi mint a váltójog legújabb kodifi-

kálásánál a német törvényhozás kitűnő termékeit fogadta el alapul. Ha végre az új magyar kereskedelmi törvény nemcsak Magyarországon és Erdélyben, hanem a magyar korona összes területén, tehát Horvátországban és a Határőrvidéken is érvényes, úgy ez is csak azon a kereskedelmi forgalom által megkívánt jogi egység és összhang eszméjére vezetendő vissza, mely az 1868. XXX-ik tczikk 9. §-ában kifejezést talált.

Vajjon ezen üdvös eszme, mely a jog terén általában ugyan, de sehol annyira mint a kereskedelmi jog terén bir jogosultsággal, fog-e valamikor egy egységes nemzetközi kereskedelmi jogra vezetni, nehéz volna meghatározni; annyi azonban tény, hogy Német-, Francia-, Olaszországban, Helvétziában újabban mindinkább szaporodik azoknak száma, kik ezen eszme mellett sikra szállnak, s jóllehet az egyes államok kölcsönös féltékenysége a jog fejlődésére is visszahat s a nemzeti élet sajátosságait a kereskedelmi jogban sem lehet teljesen ignorálni: mégis nem lehetetlen, hogy előbb-utóbb oda fogunk jutni, a hol Európa már a középkorban állt.

Csalódnánk azonban, ha azt hinnők, hogy a kereskedelmi jog egységes alakulása pusztán csak a törvényhozás egységes fejlődésétől van feltételezve. Mert midőn az alkotott szabályok tényleg csak úgy képeznek jogot, ha az életben alkalmaztatnak is, ezen alkalmazás pedig a törvényt kezelő és magyarázó bíró egyéni felfogása szerint különbözőképen idomulhat; midőn másrészt a törvény az életben előfordulható minden jogviszonyt nem tarthatván szem előtt, gyakran a bíró által ki is egészítendő, a mikor a bíró individuális felfogása még inkább jut érvényre: a kereskedelmi jog egysége csak akkor lesz teljesen biztosítva, ha nemcsak a törvényhozás, hanem egyszersmind a törvénykezés is egységes alapokra fektetetik. Mindaddig, míg ez meg nem történt, ezen disparitas csakhamar oda kell hogy vezessen, miszerint a törvényhozás által létesített egység, a törvénykezés által ismét lerontassék. Így történt ez tényleg Németországban. Minden német államnak teljesen külön és önálló törvénykezése lévén, a közös váltó- és kereskedelmi jog a gyakorlatban csakhamar oly változatosságra vezetett, hogy az annyira óhajtott és külsőleg létesített egység nemsokára ismét veszendőbe ment. A váltórendszabály és kereskedelmi törvény azt hozván magukkal, hogy a jogirodalom közvetlenül megjelenésük után különös előszeretettel fordult feléjük, a törvénykönyvek elismert jelessége nem volt képes megakadályozni, különösen az egyes államok magánjogának különbözősége mellett,

hogy egyes vezérelvek jelentősége és hordereje, egyes intézkedések értelmezése iránt a legkülönbébb és legeltérőbb nézetek érvényre ne jussanak. Következménye ennek az volt, hogy számtalan vitakérdés merült fel, melyek nemcsak az elméletre, hanem a gyakorlatra is hatottak át, maga a gyakorlat levén épen az, mely sok vitakérdés keletkezéséhez alkalmat szolgáltatott. Csodálhatni-e, ha ezen vitakérdések az egyes államok egymástól független főtörvényszékei által különbözőképen döntettek el? Hisz ugyanazon törvényszék kebelében is hányszor nem fordul elő azon eset, hogy ugyanazon kérdés egyszer így, másszor úgy döntetik el! A főtörvényszékek döntvényeinek különbözősége azonban nem mutatkozott pusztán alárendeltebb jellegű vitakérdéseknél, hanem nem kevésbé oly controversiákra is hatott ki, melyek alapelvekre és nagy gyakorlati jelentőségű kérdésekre vonatkoztak, úgy hogy mindinkább azon tapasztalat jutott érvényre, hogy a kereskedelmi jog egysége Németországon többé-kevésbé látszaton alapul, mely hova tovább teljesen elenyészni készül.

Ezen veszély indította Németországot arra, hogy 1869-ben *egy legfőbb birodalmi kereskedelmi törvényszéket* állítson föl Lipcsében, mely működését 1870. augusztus 5-kén megkezdvén, csakhamar visszavezette a német kereskedelmi és váltójogot azon egységre, melyet a német törvényhozás annak idején létesíteni törekedett, de melyet fentartani és biztosítani egyedül képes nem vala.

Ugyanazon veszély előtt, mint néhány évvel ez előtt Németország, áll ma Magyarország is. Azon egység, mely a magyar korona országaiban az 1875. évi XXXVII. tczikk által a kereskedelmi jog terén eléretett, a törvény gyakorlati alkalmazásánál ismét el fog enyészni, előrelátható levén, hogy mindazon kérdésekben, melyek különböző törvénytárgyat engednek meg, s ilyenek a magyar kereskedelmi törvény kitűnő volta daczára nálunk épúgy lesznek, mint Németországban, sőt már eddigelé is nagy számban vannak, a *budapesti legfőbb ítélőszék*, ha nem is mindig, de sok esetben bizonyára másként fog itélni, mint a *horvát hétszemélyes tábla*; minek folytán előbb-utóbb ismét oda fogunk jutni, a hol eddig voltunk, t. i. hogy nem egységes, hanem valóságban különböző keresked. jogunk lesz a magyar korona területén, oly állapot, melynek épen véget akartunk vetni. Ezen veszély bekövetkezése annál előreláthatóbb és bizonyosabb, mennél eltérőbb Horvátország összes egyéb jogrendszere a magyar anyaország jogától úgy anyagi mint alaki tekintetben, s mennél különbözőbb azon jogi eszmekör, melyben a magyar és horvát bírósági kar, a magyar és horvát jogtudomány él.

Hogy ezen veszély bekövetkezése nem csekély kárára lesz a magyar keresk. forgalomnak, különösen ha majd a kereskedelmi törvényt egy keresk. *tengerjoggal* egészítettük ki, alig szükséges kiemelnünk; hisz épen a keresk. jog különbözőségéből eredő bajok indítottak bennünket arra, hogy a keresk. jog kodifikációját egységes alapokra fektessük! Mert midőn egyes konkrét esetekben a horvát bíróság a kereskedő érdekét másként

fogja oltalmazni mint a magyar, és megfordítva; midőn a külföldi kereskedő más, reá nézve talán súlyosabb igazságszolgáltatást fog találni, ha Fiumében köt ki hajójával és onnan vezeti magyarországi ügyleteit, mintha Zenggben vagy Buccariban száll meg: ez által a magyar keresk. forgalom oly zavaroknak lehet kitéve, melyek annak fejlődésére semmi esetre üdvös befolyással nem lehetnek.

Bármennyire képesek legyünk is időről-időre a magyar-horvát gyakorlatban előforduló ellentéteket novelistikus vagy rendeleti uton kiegyenlíteni, mégis tagadhatlan, hogy ezen eljárás organikus törvényekkel szemben vajmi kevésbé célszerű; sőt bátran állitható, hogy nincs rosabb, mint a jog fejlődését időközönként törvényhozási vagy rendeleti uton szabályozni akarni. — A törvényhozás feladata azon keretet megállapítani, melyen belül az élő jognak mozognia kell; ha ezen keret jó, hivatása be van fejezve mindaddig, míg a változott életviszonyok az alkotott keretet annyira át nem törik, hogy annak megjavítására és kiegészítésére a bíró egyedül már nem képes. Különben is a törv. hozás gépezete sokkal lassabb járásu, hogy sem az élet folytonos lüktetéseinek alkalmazkodni képes volna, s így a jog továbbfejlesztése bizonyos határon belül mindig a bíró és közvetve az elmélet kezében kell, hogy összpontosítva legyen.

A jelzett veszély elhárítására ennél fogva csakis oly eszköz volna alkalmas, mely a kereskedelmi jog egységét magában a gyakorlatban, az életben is biztosítani képes; még pedig akként, hogy ezen egység még rövidebb időközökre se legyen megszakítva, hanem folytonosan és tartósan őriztethessék meg. Ily eszköz egyedül egy *közös magyar-horvát legfőbb kereskedelmi törvényszék* lehetne, mely a kereskedelmi ügyekben a budapesti legfőbb ítélőszék és a horvát hétszemélyes tábla helyébe lépve képezné azon legmagasabb fórumot, mely a magyar korona országaiban a kereskedelmi jog egységes továbbfejlesztése fölött épúgy őrködnék, s azt épúgy biztosítaná, mint ezt a német birodalmi keresk. főtörvényszéknél tapasztaljuk.

Ez volna az egyedüli eszköz a magyar kereskedelmi jog egységének fentartására, s csak az a kérdés, vajjon ily közös magyar-horvát főtörvényszék eszméje gyakorlatilag keresztül vihető-e?

Hogy ezen eszme megvalósítása nem kis akadályokba fogna ütközni, tagadni nem akarjuk. Bármily nagyok legyenek is azonban az eszme megvalósításának útjában álló nehézségek, mégis azt hisszük, hogy azoknak eltávolítása nem lehetetlenség. Mindenesetre a nehézségek elhárítása oly munka volna, mely az eszme gyakorlati érvényesítésének nagy horderejű ténye által gazdagon megjutalmaztatnék.

E nehézségeket közelebbről tekintetbe véve, itt van először is a kérdés *politikai* oldala, mely figyelmünket magára vonja. Az igazságszolgáltatás, nevezetesen a törvénykezés Horvátország autonóm hatásköréhez tartozván, egy magyar-horvát kereskedelmi törvényszék eszméje ezen önkormányzati joggal határozottan ellentétben

áll, azt mindenesetre hatályon kívül kell hogy helyezze. A horvát autonomia ezen bárcsak alárendelt mérvben leendő megszüntetése Horvátország részéről kétségkívül jogfeladást involvál, s kérdés, vajjon horvát testvéreink erre hajlandók lennének-e? A ki a magyar-horvát viszonyoknak fejlődését az utolsó években szemmel kísérte; a ki azon előbbi időkből származott, de részben még folyton tartó ellenszenvet ismeri, melylyel mindaz, mi magyar, Horvátország részéről kísértetik: bizonyára el nem fojthatja azon aggodalmat, hogy a horvátok a felvetett eszmét nagy rokonszenvvel fogadni aligha fogják. Lehet, hogy csalódunk; lehet, hogy a horvátok szemben azon ténynyel, hogy eszménk megvalósítása által legtöbbet csak ők maguk nyernének, egy ily kivételes esetben autonom jogaikról önkéntesen lemondani volnának hajlandók: mindenesetre azonban oly szervezetet kellene az alkotandó törvényszéknek adni, mely Horvátország ingerentiáját teljesen érvényre juttatni képes. Magyarország ily jogosult befolyást biztosítani bizonyára nem fog habozni, a minthogy közös ügyekben a horvátok befolyása részünkről mindenkor törvényesen is elismertetett. Ily befolyás legjobban abban nyilvánulhatna, ha a szerzendő törvényszék bírói s egyéb állomásai bizonyos arányban horvát jogtudósok által és pedig a horvát kormány részéről töltetnének be; ha a törvényszék ügyszabályainak megállapításánál, esetleg módosításánál a horvát kormány is közreműködne stb. Mindezen s egyéb concessiók által a horvátok befolyása oly mérvben biztosíthatnák, hogy a létesítendő intézmény ellen autonomikus jogaik szempontjából sem lehet kifogásuk; annál kevésbé, mert végre is az általuk feláldozott jog nem nagyobb, mint a szerzendő jog, az áldozat következményei pedig olyanok, melyek csak Horvátország javát fogják előmozdítani.

Folyt. követk.

Dr. Nagy Ferencz.

Örökösödési jogunk törvényhozási szabályozásához.

Folytatás.

Hasonló intézkedéseket tartalmaznak a dourdani, manteei, meluni, montagri, tourainei, sedani s több más coutume-ok.

Ha ezekhez hozzávesszük, hogy a francia coutume-ok a végrendelkezési jogot felülte korlátozták, s rendszerint az öröklött vagyonoknak $\frac{1}{3}$ részeig terjedő hagyományozást engedtek meg: akkor a magyar és régi francia örökösödési jog között az összekötő kapcsolatot felfedezni nem leendő igen nehéz.

Készakarva mellőzzük a részint rendelkezésünkre álló, részint könnyen megszerezhetendőt többi jogforrások ide vonatkozó részeinek további szószerinti idézését, mert az olvasó türelme tétetnek próbára általa; s ennél fogva csak általában kívánjuk megjegyezni, hogy a schweiczi régi jogforrásokban, melyekre a Schwabenspiegelnek döntő befolyása volt,¹ azonkívül, hogy az örökös

sődésnél a firokonok a nőrokonok felett igen nevezetes és különböző alakban jelentkező előjogokkal bírtak s azonkívül, hogy a végrendelkezési jogosultság kivált az öröklött vagyonok tekintetében felette megszorítva volt, több jogforrás a paterna paternis materna maternis elvnek alkalmazását tünteti elő. Így feltaláljuk ezt Graubündenben, Churban, Lausenneban és Neuchatelben; és innét magyarázható, hogy az öröklött és szerzett vagyon közötti eltérő örökösödési rend egy pár canton újabb magánjogi törvénykönyvébe is átszivárgott s illetőleg fenttartott. — Ezenkívül a saarbrücki Landrechtben a lustenau Reichshof Satzung-jaiban, az 1636-ikról fellejegyzett s 1707-ben I. József császár által megerősített damilsai artikulásokban, Baden grófság 8 régi községében, a gelderni Landrechtben, az ostfrisiai Landrechtben, a kölni Rechts-Ordnungban s másutt az öröklött vagyon visszaszállásának elve lőn törvényerőre emelve. Utalunk e tekintetben a már idézett munkákon kívül ROSSHIRT Intestat Erbrechtjére, MITTERMAYER Deutsches Gemein-Recht című munkájára, SIEGEL H.-nak das deutsche Erbrecht nach der Rechtsquelle des Mittelalters dargestellte című művére, WASSERSEHLEBEN H.-nak das Prinzip der Erbfolge nach den älteren deutschen und verwandten Rechten című igen tartalmas munkájára, végre GÖSEN Gyulának das Privatrecht nach dem kleinen Kaiserrechte címet viselő művére.

Különösen figyelemre méltó a nápolyi örökösödési jog, mely a többi olasz jogforrásoktól eltérőleg az öröklött és szerzett vagyon közötti különbséget megállapítva, az öröklött vagyonra vonatkozó végrendelkezési jogot a család javára megszorítja, a törvényes örökösödés rendét pedig akként állapítja meg, hogy ha az örökhagyó szülői házasságra lépések alkalmával «ex usu Curiae Nidi et Capaune» azon kölcsönös lemondást kötötték ki, miszerint a férj a gyermeknek anyai, a nő pedig a gyermeknek apai vagyonáról lemondottak, ezen felmenők is, felmenők nem léteben pedig az oldalági rokonok, még pedig ezek már a fentebbi lemondás létezése vagy nemlétezésére való tekintet nélkül az ági örökösödés rende szerint hivatnak az örökséghez; azaz, az apai ág az apai vagyonban az anyai ág az anyai vagyonban örökösödik. Jellemző a mit e tekintetben GÖSZ Eduard idézett munkájának III. kötetében a 322. és 323-ik lapon mond: «Wie erworbenes und ererbtes Gut einen Unterschied begründet, so stellt sich auch eine Verschiedenheit der väterlichen und mütterlichen Vermögens einer Person heraus: in das väterliche folgen die nächsten Verwandten von der Vaterseite, in das mütterliche die nächsten Verwandten von der Mutterseite. Dieser Theilung liegt die Rücksicht zu Grunde, jedem Geschlecht das was von ihm kommt zu erhalten. Die Person des Erblassers wird nicht als der alleinige Ausgangspunkt betrachtet, in dem der Ursprung der Vermögens verwischt sey, sondern es kommt nach seinem Tode wiederum die Linie zum Vorschein, der es gehörte. Der Erblasser ist so nicht vollständiger Eigen-

¹ Bern város levéltárában a Schwabenspiegelnek egy igen régi francia fordítása őriztetik. «Le miroir de Souabe» cím alatt.

Ugyanezen jogkönyv cseh nyelvre is lefordított, mi annak nagy elterjedését eléggé igazolja.